

kânını sağlayan bir güç" şeklinde tarif eden İbn Haldûn, Zuhurf süresinin 32. âyetini de delil göstererek sosyal hayatta farklı mertebelerde mevki ve makamların bulunmasını, gayesi insan türünün idâmesi olan ilâhî bir kanun şeklinde görmüştür. İbn Haldûn'a göre bu kanun uyarınca mevki sahibi adalet ölçüleri içinde, şer'î ve siyasî hükümlere göre izin, yasak, zorlama gibi değişik tasarruflarıyla fertleri sosyal dayanışmaya sevkeder; faydalı işlere yöneltme, zararlı olanlardan uzaklaştırma çabası gösterir (*Mukaddime*, II, 919-925).

Klasik ahlâk kitaplarında mevki ve makamı insanların yararına kullanma çabası "câhı bezletmek" deymiyle ifade edilir ve bu çabayı gösterenler cömertlerin en şerefli sayılır (meselâ bk. Mâverîdî, s. 32-32; İbn Haldûn, II, 923).

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-'Arab, "cvh" md.; *Tâcû'l-'arûs*, "câh" md.; Buhârî, "Aḥkâm", 5, 6, 7; "Eymân", 1; Nesâî, "Bî'at", 39; Hâris el-Muhâsibî, *er-Ri'âye li-ḥukūkullâh* (nşr. Abdülkâdir Ahmed Atâ), Beyrut 1405/1985, s. 273-275; a.mlf., *el-Veşâyâ*, Beyrut 1406/1986, s. 246-247; *Kütû'l-kulûb*, I, 266-267; Mâverîdî, *Edebü'd-dünyâ ve'd-dîn*, Beyrut 1397/1978, s. 321-322; Hücvîrî, *Keşfü'l-maḥcûb*, Beyrut 1980, s. 260-261, 269; Gazzâlî, *İhyâ*, III, 274-293; Fahreddin er-Râzî, *Kitâbü'n-Nefs ve'r-rûh* (nşr. M. S. Hasan el-Ma'sûmî), Tahran 1364 hş., s. 127-157; Kâşânî, *el-Hakâyik fî meḥâsini'l-aḥlâk* (nşr. Seyyid İbrâhim el-Meyâncî), Beyrut 1399/1979, s. 119-128; İbn Haldûn, *Mukaddime*, I, 351-354; II, 883, 919-925; Hâdimî, *el-Berîka*, İstanbul 1318, II, 64-69, 123-124.

MUSTAFA ÇAÇIRCI

CAHD

(الجحد)

İtikadî hükümleri

kısmen veya tamamen bile inkâr etmek anlamında kullanılan bir terim.

Cahd sözlükte "bir şeyi bildiği halde kabullenmeyerek inkâr etmek" mânasına gelir. Bu inkâr, doğruluğu kalben tasdik edilen bir hükmün yanlış olduğunu ileri sürmek şeklinde olabileceği gibi yanlış bilinen bir hususun doğru olduğunu iddia etmek şeklinde de olabilir. Hangi şekilde olursa olsun netice itibarıyla cahd insanın realiteye uygun olan, yani duyuların ve aklın verilerine dayanan kesin hükmün aksini savunarak kasten gerçeğe karşı tavır alması ve onu kabullenmekten kaçınmasıdır. Cahd ile inkâr ve küfür kelimeleri arasında anlam benzerliği bulunmakla beraber bazı farklar da

vardır. İnkâr, bilgisizliğin sonucu olarak bir hükmü tasdik ve itiraf etmemek, cahd ise bilerek ve inat göstererek gerçeği kabullenmemektir. Küfür de ister bilerek ister bilmeyerek olsun inkârın her türüne verilen genel bir addır.

Kur'an-ı Kerim'de on iki yerde tekarlanan cahd, bir âyetle "ilâhî nimete karşı gösterilen nankörlük" (en-Nahl 16/71), diğerlerinde ise "Allah'ın âyetlerini bile bile görmemezlikten gelmek" anlamını ifade etmektedir. "Allah'ın âyetleri" vahiy ürünü olan Kur'an mânasına alındığı gibi Allah'ın varlığına, birliğine, eşsiz kudretine delâlet eden nesneler ve tabiat olayları, ayrıca nübüvvetin gerçekliğini belgeleyen mucizeler anlamında da kullanılmıştır. Bu âyetlerin söz konusu ettiği inkârcılar ahidini bozan, fesat çıkarıcı, kâfir, zâlim ve nankör kimseler diye vasıflandırılır (bk. M. F. Abdülbâkî, *Mu'cem*, "çhd" md.). Cahd muhtelif hadislerde de aynı mânalarla birlikte "hukukî ve ahlâkî bir hükmü bile bile inkâr etmek" anlamında da kullanılmıştır (bk. Wensinck, *Mu'cem*, "çhd" md.).

Kur'an-ı Kerim'de Ehl-i kitab'ın, özellikle yahudilerin son peygamberin geleceğinden haberdar oldukları ve Hz. Muhammed'in hak peygamber olduğunu bildikleri halde onu inkâr ettikleri haber verilir (msl. bk. el-Bakara 2/146). Bu gerçeği belirtmek amacıyla olmalıdır ki bazı İslâmî eserlerde yahudilerden **cuḥûd** (câhidin [inkârcı] çoğulu) diye söz edilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Cevherî, *eş-Şihâh*, "cahd" md.; Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "çhd" md.; *Lisânü'l-'Arab*, "çhd" md.; Tehânevî, *Keşşâf*, "cahd" md.; Mustafavî, *et-Taḥkîk*, "çhd" md.; Wensinck, *Mu'cem*, "çhd" md.; M. F. Abdülbâkî, *Mu'cem*, "çhd" md.; *Kâmus Tercümesi*, "cahd" md.; Muhammed İsmâil İbrâhim, *Mu'cemü'l-elfâz ve'l-a'lâmî'l-kur'âniyye*, Kahire, ts. (Dârü'l-Fikri'l-Arabî), "cahd" md.; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtḥu'l-gayb*, III, 200; XII, 205; XVIII, 15; Kurtubî, *el-Câmi*, IX, 54; Henrico Lammens el-Yesûî, *Ferâ'idü'l-luğa fî'l-furûk*, Beyrut 1889, I, 54; Muhammed Tâhir b. Âşûr, *Tefstrü't-tahrîr ve't-tenvîr*, Tunus 1984, XII, 105.

A. SAİM KILAVUZ

CAHEN, Claude

(1909-1991)

Fransız şarkiyatçısı.

çe - Arapça bölümünden mezun oldu. 1932'de tarih öğretmenliği imtihanını kazanarak Amiens, Rouen ve Paris'te görev yaptı ve araştırma faaliyetlerinde bulundu. 1936-1937 yıllarını Türkiye'de geçirdi. 1940'ta *La Syrie du Nord à l'époque des Croisades* adlı teziyle doktor unvanını aldı. II. Dünya Savaşı süresince beş yıl tutuklu kaldı. 1945-1959 yıllarında Strasbourg Üniversitesi'nde, daha sonra da kariyerini tamamladığı Sorbonne Üniversitesi'nde (1959-1979) öğretim üyeliği yaptı. 1973'ten itibaren Académie des Inscriptions et Belles-Lettres'in üyesi ve Société Asiatique'in başkanı olan Cahen, Légion d'Honneur nişanı sahibi idi. 18 Kasım 1991 tarihinde Savignysur-Orge'de öldü.

Cahen Ortadoğu'nun Ortaçağ tarihi alanında uzmandı. Belgeleri aslından inceleyebilmek için gerekli olan dilleri iyi bildiğinden vergiler, hukuk ve ticaret hayatı gibi çok geniş bir sahada dikkat çekici araştırmalarda bulundu. Anadolu, Suriye ve Mısır'ın idarî kurumları, ekonomik hayatı ve sosyal yapıları üzerinde derinliğine incelemeler yaptı. Anadolu'nun Selçuklu ve Beylikler devirleriyle ilgili kitap ve makaleler yazdı; İslâm, Batı ve Bizans kaynaklarını mukayese ederek Haçlı seferleri tarihine yeni bir anlayışla yaklaştı.

Eserleri. 1. *Leçons d'histoire musulmane: VIIIe - XIe s.* (Paris 1957-61). 2. *Mouvements populaires et autonomismes urbains dans l'Asie musulmane du Moyen-Age* (Leiden 1959). 3. *Preotoman Turkey: A General Survey of the Material and Spiritual Culture and History Circa 1071-1330* (Londres 1968; *Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler* [trc. Yıldız Moran], İstanbul 1979; gözden geçirilmiş ilâveli Fransızca neşri: *La Turquie pré-ottomane*, İstanbul-Paris 1988). 4. *Islam des origines de but de l'empire ottoman* (Paris 1970; *İslamiyet. Doğuşundan Osmanlı Devleti'nin Kuruluşuna Kadar* [trc. Esat Nermi Erendor], İstanbul 1990). 5. *Introduction à l'histoire de l'Orient musulman médiéval (VII-XVe s.): Méthodologie et éléments de bibliographie* (Paris 1982). 6. *Orient et Occident au temps des Croisades* (Paris 1983).

K. M. Setton tarafından yayımlanan *A History of the Crusades* (Philadelphia 1958-1961) adlı eserin I ve II. ciltlerindeki Selçuklular'la ilgili bölümleri ve P. M. Holt, A. K. S. Lambton, B. Lewis'in neşret-